

Ekonomi, pengar och miljö – några tankar inför vårt kollegium

av Bengt-Åke Wennberg

Det finns ett svårbegripligt glapp mellan diskussioner om ekonomi, pengar och miljö. Dessa tre områden hänger naturligtvis ihop men i den politiska diskussionen behandlas de fragmenterat och var för sig. Jag har därför inför detta kollegium samlat information som i viss mån kan belysa detta förhållande och de klyftor som finns mellan dessa olika temata. För de som är intresserade av att delta kan jag senare sätta samman det material jag fått fram.

Det började med att José Luis Ramírez med flera var inbegripna i en intensiv debatt om den nationalekonomiska forskningens relevans som vi inom kollegiet tog del av. Detta medförde att jag mer noggrant satte mig in i en artikel av Crespo som Ramírez rekommenderade. Mina reflektioner finns publicerade här på webben i kollegiet "kunskapsobjekt och kunskapsanspråk".

Av denna text framgår att Aristoteles betraktade *oikonomikè* som **handlingar** vilka kännetecknades av dygden *måttfullhet* – just för att alla resurser var begränsade. Aristoteles menade att sådana handlingar var naturliga och upplevdes "goda" av människan. De hade en mening i sig. Det tillhörde människans natur att glädjas åt och främja denna typ av agerande.

Aristoteles skiljer mellan *praxis* och *poiesis*. *Praxis* är handlingar som görs för att de har en mening genom att de görs. *Poiesis* är handlingar som syftar till ett mål eller resultat. Enligt Aristoteles var *oikonomikè* *praxis* – inte *poiesis*. *Oikonomikè* växte fram naturligt eftersom människans existens i samlar- och jägarsamhället var beroende av naturens begränsade resurser.

Aristoteles skiljde också på *oikonomikè* och *chremastikè* där de senare handlingarna kännetecknades av hur man förvärvade, och ofta med pengars hjälp, gav sig själv tillgång till resurser som man på olika sätt förbrukade eller använde. *Chremastikè* var alltså *poiesis*. Aristoteles hävdade att även handlingar som kännetecknades av *chremastikè* var normala och goda för människan under förutsättning att de underordnades *oikonomikè*. Också *chremastikè* skulle känneteckna måttfulla handlingar. Man skulle med andra ord inte använda mer än man nödvändigtvis behövde. Detta motsvarar den inställning till spara och slösa som fanns under 1900-talet.

Om förhållandet blev omvänt och *chremastikè* fick styra över *oikonomikè* uppstod enligt Aristoteles en perverterad situation där handlandet präglades av omåttlighet genom att man utgick från att resurserna och behoven var obegränsade. Därmed kunde det bli regel att dessa omåttliga behov – begär – alltid borde tillfredsställas om och när detta var möjligt. I en sådan värld saknar handlingar som kännetecknas av *oikonomikè* mening. Allt blir *chremastikè*.

Oikonomikè har således enligt Aristoteles ett etos som bygger på vad vi vet om människans natur och hennes existentiella villkor. Även *chremastikè* borde således präglas av ett sådant etos. Men i dag har detta helt fallit bort. *Chremastikè* har blivit instrumentellt och opersonligt. Om jag fattat saken rätt är det just detta som gör Ramírez så arg. Jag själv har kommit till samma uppfattning genom att läsa Andreas Cervenkas bok "Vad är pengar" där omåttligheten när det gäller just *chremastikè* lyser igenom på ett synnerligen obehagligt sätt.

Den pengahantering som han beskriver är numera helt frikopplad från vad vi alla måste uppfatta som *oikonomikè* och rimliga rättvisekrav när det gäller fördelning av jordens resurser. Därmed har också diskussionen om hållbar utveckling blivit perverterad. I ekonomernas munnar låter det som om vi småfolk och alla andra än "kapitalisterna" och "entreprenörerna" skall spara resurser och ställa om vårt liv så att skuldberget som gynnar denna lilla elit och ger dem omåttliga löner skall få växa.

Det är inget fel på miljörelsens slagord "hållbar utveckling" men det är enligt mig en diskussion som flyttar fokus från det väsentliga – nämligen det missbruk som uppstått av pengar som "kredit" – det vill säga hur vi tar lån av nutiden för att investera i en bättre framtid.

Även *chremastikè* måste vara meningsfull i sig och präglas av ett etos. Om sådana handlingar inte präglas av ett etos som liknar Aristoteles *oikonomikè* – jfr investeringar i planterandet av skog för kommande generationer – utan bara utgår från vad som är "lönsamt" inom ramen för den kortsiktiga logik som i dag är för handen inom affärsvärlden är människan illa ute.

Det är således enligt min mening inte "hållbar utveckling" som saknas i samhället som helhet utan ett *etos* som stipulerar en helt annan investeringspolicy. Men nu är det nog för sent. Vi har fastnat i fällan. Skuldberget har blivit för stort och försöken att hantera problemen med skuldberget medför enbart att det växer än mer – vilket Cervenkas redogörelser tydligt visar. Ingen vet hur skuldavskrivningen skall gå till. Vi står inför en hyperinflation. Därför löper ekonomin amok.

Källor

Cervenka A (2012): Vad är pengar? Litauen: Natur och Kultur.